

УДК: 343.985

DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-1-1-43-51>**Ковальова Ольга Вікторівна,**

кандидат юридичних наук

(Донецький юридичний інститут МВС України, м. Маріуполь)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4555-0172>**Ковальов Василь Володимирович,**

кандидат юридичних наук

(Донецький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, м. Маріуполь)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7172-5832>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Розслідування кримінальних правопорушень, особливо в сучасних умовах, важко уявити без допомоги осіб, які володіють спеціальними знаннями з різних галузей науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо. Основними формами застосування таких знань є залучення спеціалістів у кримінальне провадження (ст. 71 КПК України) та проведення судових експертиз (ст.ст. 242–244 КПК України). У статті розглянуто питання щодо використання спеціальних знань у кримінальному провадженні, зокрема, під час розслідування кримінальних проступків, а також форми використання таких знань в інформаційному забезпеченні розслідування кримінальних правопорушень, фактичні й нормативні підстави їх застосування, форми фіксації і процесуального оформлення, у тому числі проведення освідування та судово-медичної експертизи.

Ключові слова: спеціаліст; експерт; експертиза; спеціальні знання; освідування; дізнання; кримінальні проступки; інформаційне забезпечення.

Постановка проблеми. Уміле використання спеціальних знань під час кримінального провадження є запорукою його ефективності.

Засновник криміналістики Г. Гросс акцентував увагу на важливій ролі спеціальних знань у встановленні об'єктивної істини, можливості дослідження «реальних доказів» [1]. З того часу проблема використання спеціальних знань у кримінальному провадженні перебуває в полі зору науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження зазначеної проблематики зроблено такими вченими, як Р. С. Белкін, С. Ф. Бичков, А. І. Вінберг, А. Ф. Волобуєв, О. О. Волобуєва, Г. І. Грамович, В. Г. Гончаренко, О. О. Ейсман, Г. Г. Зуйков, А. В. Іщенко, В. Я. Колдін, Н. І. Клименко, В. В. Коваленко, М. В. Костицький, Л. В. Лазарева, В. К. Лисиченко, Є. Д. Лук'янчиков, О. В. Одерій, Б. В. Романюк, М. Я. Сегай, Р. Л. Степанюк, М. Г. Щербаковський та інші. Більшість із них до спеціальних знань відносить не загальновідомі та не загальнодоступні, а такі, що не мають значного поширення й котрими володіє обмежене коло осіб, яких залучають у кримінальне провадження як спеціалістів. Проте низка питань, пов'язаних із використанням спеціальних знань у кримінальному провадженні, залишаються дискусійними та потребують подальших досліджень. Насамперед це зумовлено змінами, що відбулися у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) і пов'язані з інститутом дізнання під час розслідування кримінальних проступків. Тому розв'язання проблемних питань щодо застосування

спеціальних знань у процесі дізнання вимагає більш детального вивчення та нормативного регулювання, що й підтверджує актуальність статті.

Формування мети статті (постановка завдання). Визначити основні форми використання спеціальних знань в інформаційному забезпеченні розслідування кримінальних правопорушень, фактичні й нормативні підстави їх застосування, форми фіксації та процесуального оформлення.

Виклад основного матеріалу. Розслідування кримінальних правопорушень, особливо в сучасних умовах, важко уявити без використання допомоги осіб, які володіють спеціальними знаннями з різних галузей науки, техніки, мистецтва тощо. Основними формами використання таких знань є залучення спеціалістів до кримінального провадження (ст. 71 КПК України) та проведення судових експертиз (ст.ст. 242–244 КПК України). Залучення спеціалістів відбувається переважно під час проведення огляду місця події, освідування, обшуку, інших слідчих (розшукових) дій.

Майже всі випадки розслідування кримінальних правопорушень відбуваються із використанням спеціальних знань, тобто за участі спеціалістів чи судових експертів. Це пов'язано передусім з тим, що розслідування кримінальних правопорушень здійснюють фахівці в галузі юриспруденції.

Професійні учасники кримінального провадження мають спеціальну юридичну освіту, а отже володіють елементарними навичками щодо збирання доказів, однак вони не завжди можуть самостійно й ефективно використовувати в процесі проведення кримінального провадження весь сучасний арсенал техніко-криміналістичних та інших засобів, правильно фіксувати й вилучати виявлені об'єкти, що вимагає, як правило, застосування спеціальних знань. Тому в кримінальних провадженнях для проведення процесуальних дій досить часто виникає потреба в наданні допомоги з боку відповідного спеціаліста як технічного помічника та консультанта слідчого [2, с. 51].

Залучення фахівців до пошуку та фіксації джерел інформації про кримінальне правопорушення – це не лише доцільна форма застосування спеціальних знань і технічних засобів під час провадження слідчих (розшукових) дій, але й гарантія якісного та ефективного виконання слідчим своїх професійних обов'язків у конкретних умовах.

Кримінальний процесуальний закон неоднозначно вирішує питання про можливість використання спеціальних знань під час проведення різних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій. В одних випадках використання таких знань є обов'язковим (ч. 2 ст. 242 КПК України), а в інших – має факультативний характер [3].

Поняття «спеціальні знання» тлумачать як сукупність науково обґрунтованих відомостей окремого (спеціального) виду, якими володіють обізнані особи (експерти та спеціалісти) в різних галузях науки, техніки, мистецтва й ремесла та які відповідно до норм кримінального процесуального законодавства використовують для успішного вирішення завдань кримінального провадження [4, с. 192].

Розробці теоретичних аспектів інституту спеціальних знань у кримінальному провадженні присвячено значну кількість робіт науковців, проте єдності щодо співвідношення загальних знань із спеціальними не досягнуто. Так, у дослідженні О. В. Одерія зазначено, що наявність спеціальних знань, які застосовуються під час слідчої дії, є процесуальною ознакою суб'єкта кримінального процесу – спеціаліста [5, с. 338]. На думку В. Г. Гончаренка, у кримінальному процесі спеціальні знання характеризуються як знання і навички, отримані в результаті фахової освіти та/або

практичної діяльності в будь-якій галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, які використовуються визначеними законом учасниками процесу в межах наданих кожному з них повноважень для розв'язання за певною процедурою процесуальних завдань [6, с. 24].

Під «спеціальними знаннями» Л. В. Лазарева пропонує розуміти знання з різних галузей науки (права, техніки, мистецтва та ремесла), отримані в межах професійної освіти, що містять знання теорії, навички та вміння. Тому їх застосовують учасники цивільного, арбітражного, адміністративного та кримінального провадження з метою встановлення обставин, що підлягають доказуванню в конкретній справі, у порядку, передбаченому відповідним процесуальним законодавством [7, с. 22].

Водночас спеціальні знання в кримінальному провадженні Р. Л. Степанюк пояснює як будь-які професійні знання, необхідні для розв'язання питань, що виникають під час здійснення досудового розслідування та судового провадження. До того ж він слушно зазначає, що знання, якими володіє спеціаліст, були отримані ним у процесі професійного навчання і практичного досвіду та становлять певну сукупність, що характеризує його як спеціаліста, наприклад юриста, лікаря, інженера тощо. А тому, на думку автора, називати такі знання спеціальними для особи, яка ними володіє, не можна, оскільки їх застосування входить до його професійних обов'язків. Спеціальними вони є тільки для того, в кого інша професія. Таким чином, знання виступають спеціальними тільки стосовно інших знань, відмінних за змістом [8, с. 397].

Тобто спеціальними є професійні знання та вміння в галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо, які необхідні для розв'язання питань, що виникають у ході досудового розслідування кримінальних правопорушень та розгляду матеріалів у суді. Спеціальними вважають знання, що не є загальнопоширеними, загальновідомими, а лише ті, яких набули спеціалісти-професіонали в тій чи іншій галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо. Слід зазначити, що віднесення тих або інших знань до загальновідомих має умовний характер. Те, що певний час розглядалося як маловідоме, з часом набуває поширення, стає загальнодоступним.

Застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні, як слушно зауважують А. А. Кравченко та М. Г. Щербаковський, здійснюється шляхом участі спеціалістів, тобто незацікавлених у результатах досудового розслідування осіб, які володіють спеціальними знаннями та навичками й запрошуються для участі в процесуальних діях слідчим, прокурором, судом для вирішення спеціальних питань, що виникають під час розкриття і розслідування кримінальних правопорушень [9, с. 11].

Ідеться про процесуальні форми використання спеціальних знань, що передбачені КПК України. Такими формами є проведення судової експертизи (ст. 242 КПК України) та залучення спеціаліста для надання: а) безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо); б) консультацій; в) висновків сторонам кримінального провадження під час досудового розслідування і судового розгляду (ч. 1, ч. 2 ст. 71 КПК України).

Таким чином, залучення спеціаліста до участі в проведенні процесуальних дій та використання його спеціальних знань є одним із засобів забезпечення повноти доказової інформації для встановлення істини в кримінальному провадженні та захисту осіб, суспільства й держави від кримінальних правопорушень, а також з

метою охорони прав, свобод і законних інтересів усіх учасників кримінального провадження [10, с. 285].

Отже, використання спеціальних знань сприяє повному, об'єктивному та всебічному розслідуванню, забезпечує збирання інформації та формування необхідної доказової бази.

Змістовну сторону судових доказів становить інформація (тобто відомості), яка встановлена з джерел і в порядку, передбаченому законом. Інколи її називають доказовою. Однак у кримінальному провадженні використовується не тільки та інформація, що є сутністю доказів. Крім того, відомості, що містяться у джерелі доказу, не завжди мають доказовий характер. Через це окремі науковці зазначають, що доказовий або орієнтуючий характер інформації визначається щодо факту, який нею встановлюється. Під доказово значущою слід розуміти інформацію, яка за своєю сутністю і змістом підтверджує або спростовує існування будь-якого факту, події або явища. Тому застосування такого терміна пропонується не тільки до інформації, яка встановлена процесуальними засобами, а й до інформації, встановленої оперативно-розшуковими засобами, при цьому не заміняти ним поняття «докази», оскільки кожне з цих понять має свій зміст і конкретне значення [11, с. 40–42].

У широкому розумінні інформаційне забезпечення – це система напрямів оптимізації кримінально-процесуальної діяльності у формах дізнання і досудового слідства, які включають постійне узагальнення слідчої практики, виявлення недоліків, проблем, їх наукову розробку та практичне вирішення [12, с. 339]. Змістом цієї діяльності є створення, функціонування та вдосконалення сучасних інформаційних систем, що є апаратно-програмним комплексом засобів, які дають змогу здійснювати збирання, обробку, систематизацію і накопичення криміналістично значущих даних, їх видачу на запити користувача [13, с. 12].

Особливе значення інформаційне забезпечення має під час розслідування кримінальних правопорушень в умовах дефіциту відомостей, коли слідчому не вистачає даних, необхідних йому як для організації розслідування, так і для виявлення слідів злочину, з'ясування механізму злочинної діяльності, встановлення винних у скоєнні злочину та ін. Зокрема, це характерно для інформаційного забезпечення в слідчих ситуаціях, коли не встановлено особу, яка вчинила злочин [11, с. 127], насамперед найбільш небезпечних категорій, таких як терористичні акти, комп'ютерні злочини, злочини, скоєні злочинними угрупованнями, іноземцями та ін. [14, с. 281].

О. О. Волобуєва слушно зазначає, що взаємодія слідчого з фахівцями під час збору інформації про особу, що скоїла злочин, – це основана на законі, спільна, узгоджена діяльність слідчого і фахівця, у процесі якої останні, застосовуючи свої спеціальні знання і навички, доцільно використовуючи засоби та методи своєї діяльності, сприяють слідчому у виявленні, фіксації та дослідженні джерел доказової інформації для швидкого розкриття і якісного розслідування злочину взагалі та встановлення особи, що скоїла злочин, зокрема [15, с. 7].

Варто зауважити, що проблема інформаційного забезпечення розслідування набула особливого значення у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [16].

У такому разі йдеться про особливості досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання (п. 4 ч. 1 ст. 3 КПК України), що викладені в главі 25

чинного КПК України. Насамперед ці особливості стосуються початкового етапу дізнання. На відміну від злочину, для з'ясування обставин учинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових рішень (далі – ЄРДР) може бути: 1) відібрано пояснення; 2) проведено медичне освідування; 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі та документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду чи огляду речей (ч. 3 ст. 214 КПК України) [17].

Зважаючи на норми Закону України від 22.11.2018 р. № 2617-VIII, зазначає Е. Б. Сімакова-Єфремян, у кримінальний процес вводиться поняття висновку спеціаліста [18, с. 111], який згідно зі ст. 298-1 КПК України є процесуальним джерелом доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки.

Отже, відповідно до чинного КПК України, дізнавач до внесення відомостей до ЄРДР може проводити огляд місця події та медичне освідування. До участі в їх проведенні може залучатися особа, яка володіє спеціальними знаннями (спеціаліст). Беручи участь у цих діях, він звертає увагу на ознаки, що характеризують технічну складову підготовки, вчинення і приховування проступків; предмети, документи, сліди, які стосуються події, що розслідується; пояснює механізм проступку; надає орієнтуючу інформацію про осіб, причетних до цієї події. За загальним правилом участь спеціаліста в процесуальних діях відображається у відповідних процесуальних документах (протоколи огляду місця події). Залучений до огляду спеціаліст не тільки надає технічну допомогу дізнавачу у виявленні, правильному описі суттєвих ознак об'єктів та їх упакуванні. Під час такої діяльності він може робити певні висновки, що мають значення для встановлення обставин правопорушення. Питання про можливість відображення такої інформації в протоколі викликало дискусії серед науковців. Деякі автори висловлювалися проти фіксації в протоколі консультацій, пояснень та висновків спеціаліста [19, с. 4], що заслуговує на підтримку. Дійсно, у протоколі слідчої дії слід відображати відомості про ті обставини та факти, що безпосередньо сприймалися слідчим.

Спеціаліст, залучений до провадження, відповідно до чинного КПК України має право надавати висновок з питань, які належать до сфери його знань, і викладати у ньому відомості, що мають значення для провадження, у тому числі й ті, щодо яких йому не були поставлені запитання (пп. 3-1, 7 ч. 4 ст. 71 КПК України). Такий висновок є самостійним джерелом доказів у провадженнях щодо кримінальних проступків, а за клопотанням прокурора та рішенням слідчого судді – й у провадженнях про злочини (ч. 1 ст. 298-1 КПК України).

До засобів інформаційного забезпечення дізнання, що потребує використання спеціальних знань у галузі медицини, слід віднести медичне освідування (п. 2 ч. 3 ст. 214 КПК України). Воно може проводитися до внесення відомостей до ЄРДР, а його результати визнаються джерелом доказів (ст. 298-1 КПК України). На жаль, законодавець не визначив мету медичного освідування та процесуальний документ, у якому мають відобразитися результати цієї процесуальної дії.

З аналізу змісту ч. 2 ст. 298-2 КПК України доходимо висновку, що медичне освідування проводиться з метою встановлення перебування особи в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння або під впливом лікарських засобів, що знижують її увагу та швидкість реакції.

Традиційно освідування розглядають як різновид слідчого огляду, специфічним об'єктом якого є тіло живої людини. КПК України 1960 року закріплював два види освідування: слідче та судово-медичне. Результати першого фіксували в протоколі, а другого – залежно від особи, яка його проводила. Судово-медичний експерт складав акт, а лікар – довідку.

Щодо можливості встановлення освідуванням станів організму людини висловлюються різні думки. А. Я. Дубинський вважає, що визначення стану сп'яніння, виявлення зовнішніх змін організму людини тощо можливе без експертного дослідження [20, с. 91]. О. В. Одерій зазначає, що тільки лікар-нарколог або психіатр може вірогідно й об'єктивно на ґрунті одержаних теоретичних знань і практики їх використання у кожній конкретній ситуації дійти висновку про фактичний стан обстежуваної особи [21, с. 123].

Натомість С. А. Шейфер, на нашу думку, слушно наголошує на тому, що звичайні ознаки стану сп'яніння: запах алкоголю, невпевнена хода, плутана мова, червоний колір обличчя тощо – багатозначні й можуть бути притаманні іншим станам людини, наприклад хворобі, яка супроводжується прийомом ліків, втомленості, страху тощо. Тому в подібній ситуації дізнавач повинен направити особу до відповідної медичної установи, де із застосуванням прийомів судово-медичного дослідження спеціаліст зробить висновок з цього питання. Але чим тоді подібна діяльність буде відрізнятися від експертизи? [22, с. 92]. Поділяючи таку думку, зауважимо, що визначення стану організму людини, зокрема сп'яніння, потребує використання спеціальних знань і має вирішуватися проведенням судово-медичної експертизи, а не освідуванням (слідчим або медичним). Адже освідування не передбачає і не може передбачати будь-які дослідження над людиною. Не випадково норма про освідування розміщена в тій самій главі КПК України, що й огляд. Звичайним оглядом тіла людини можна виявити лише зовнішні ознаки, а не внутрішні властивості, стани організму, що потребують спеціального дослідження. Оскільки ні слідчий, ні медик таких досліджень не проводять, а лише фіксують зовнішні ознаки на тілі людини, то виявлення так званих ознак сп'яніння або вживання наркотичних речовин може викликати потребу в призначенні експертизи. Про це зазначено в ч. 2 ст. 298-4 КПК України: «у разі незгоди з результатами медичного освідування або висновком спеціаліста особа протягом сорока восьми годин має право звернутися до дізнавача або прокурора з клопотанням про проведення експертизи. У такому разі дізнавач або прокурор має право звернутися до експерта для проведення експертизи із дотриманням правил, передбачених цим Кодексом».

Вирішення цього питання потребує відповідних змін у чинному КПК України. Установлення стану та особливостей організму людини вимагає проведення спеціальних досліджень, що є предметом судової експертизи. Тому в разі необхідності використання спеціальних знань для встановлення стану, в якому перебуває людина, слід призначати судово-медичну експертизу, про що має бути вказано в ст. 214 КПК України (як це, наприклад, визначено для огляду місця події).

Висновки. Використання спеціальних знань у процесі інформаційного забезпечення розслідування кримінальних проступків потребує подальшого дослідження та нормативного врегулювання. Чіткого розмежування на нормативному рівні вимагає мета освідування та судово-медичної експертизи. Для встановлення станів організму людини потрібно проводити судово-медичні дослідження. Оскільки це питання переважно виникає на початковому етапі провадження, то до КПК України необхідно внести відповідні зміни. У ст. 214 КПК України слід зазначити, що судово-

медичне освідчування у невідкладних випадках може бути проведено до внесення відомостей до ЄРДР, що здійснюється негайно після його завершення.

Список використаних джерел

1. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики / пер. с нем. Л. Дудкина, Б. Зиллера. СПб., 1908. 1040 с.
2. Криміналістика : підручник : у 2 т. / А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. Т. 1. 384 с.
3. Тактика використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві. Призначення і проведення судових експертиз. URL: <https://u.to/ObwnGw> (дата звернення: 06.02.2021).
4. Бишевец О. В. Використання спеціальних знань у доказуванні в кримінальних провадженнях. *Вісник кримінального судочинства*. № 2. 2015. С. 192. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2015_Bushevec.pdf (дата звернення: 07.02.2021).
5. Одерій О. В. Теорія і практика розслідування злочинів проти довкілля : монографія. Харків: Діса плюс, 2015. 528 с.
6. Гончаренко В. Г. Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2007. № 2 (9). С. 22–34.
7. Лазарева Л. В. Специальные знания и их применение в доказывании по уголовному делу : монография. Москва: Юрлитинформ, 2009. 224 с.
8. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підручник. Київ: Кондор, 2008. 588 с.
9. Щербаковский М. Г., Кравченко А. А. Применение специальных знаний при раскрытии и расследовании преступлений. Харьков: Ун-т внутр. дел, 1999. 78 с.
10. Кочура О. О. Визначення поняття «спеціальні знання» та їх використання у кримінальному провадженні. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*. 2017. С. 284–285.
11. Лук'янчиков Є. Д. Інформаційне забезпечення розслідування злочинів (правові і тактико-криміналістичні аспекти) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2005. 429 с.
12. Іщенко Е. П. Понятие и структура информационного обеспечения следственной деятельности. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. Спец. випуск. 2008. № 5. Ч. 1. С. 3–12.
13. Усманов Р. А. Информационные основы предварительного расследования : учебн. пособ. Москва: Юрлитинформ, 2006. 208 с.
14. Кудінов С. С. Інформаційне забезпечення розслідування злочинів: сучасний стан та шляхи вдосконалення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2011. № 1. С. 280–285.
15. Волобуєва О. О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час збору інформації про особу, що скоїла злочин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.09 / Київський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2006. 20 с.
16. Абетка захисника щодо кримінальних проступків 2020. URL: <https://u.to/oLwnGw> (дата звернення: 07.02.2021).
17. Сімакова-Єфремян Е. Б. До питання про введення у кримінальне процесуальне законодавство поняття «висновок спеціаліста». *Теорія та практика судової експертизи*. 2019. № 20. С. 110–120.
18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.20218 № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19> (дата звернення: 06.02.2021).
19. Лисиченко В. К., Циркаль В. В. Виды участия специалистов на предварительном следствии. *Криминалистика и судебная экспертиза*. Киев, 1985. Вып. 30. С. 3–10.
20. Дубинский А. Я. Исполнение процессуальных решений следователя. Правовые и организационные проблемы : монография. Киев: Наукова думка, 1984. 182 с.
21. Одерій О. В. Розслідування злочинів щодо незаконного обігу наркотичних засобів: встановлення фізичного стану допитуваного. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики : матеріали II науково-практичної конференції (м. Київ, м. Маріуполь, 27 лютого 2019 року)*. Київ–Маріуполь, 2019. С. 122–124.
22. Шейфер С. А. Проблемы развития системы следственных действий. *Уголовное право*. 2002. № 3. С. 90–92.

References

1. Gross, G. (1908). Rukovodstvo dlya sudebnykh sledovatelej kak sistema kriminalistiki [A Forensic Investigator's Guide as a Forensic System] / per. s nem. L. Dudkina, B. Zillera. SPb. 1040 s. [in Russian].
2. Kryminalistyka [Forensic science] : pidruchnyk : u 2 t. / A. F. Volobuiev, M. V. Danshyn, A. V. Ishchenko ta in.; za zah. red. A. F. Volobuieva, R. L. Stepaniuka, V. O. Maliarovoi; MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv, 2018. T. 1. 384 s. [in Ukrainian].
3. Taktyka vykorystannia spetsialnykh znan u kryminalnomu sudochynstvi. Pryznachennia i provedennia sudovykh ekspertyz [Tactics of using special knowledge in criminal proceedings]. URL: <https://u.to/ObwnGw> (data zvernennia: 06.02.2021) [in Ukrainian].
4. Byshevets, O. V. (2015). Vykorystannia spetsialnykh znan u dokazuvanni v kryminalnykh provadzhenniakh [Use of special knowledge in evidence in criminal proceedings]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*. № 2. S. 192. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2015_Bushevec.pdf (data zvernennia: 07.02.2021) [in Ukrainian].
5. Oderii, O. V. (2015). Teoriia i praktyka rozsliduvannia zlochyniv proty dovkillia [Investigation of illicit drugs against illegal drugs: the establishment of the physical camp of the finished drug] : monohrafiia. Kharkiv: Disa plus. 528 s. [in Ukrainian].
6. Honcharenko, V. H. (2007). Spetsialni znannia: henezys, predmet, rivni, formy vykorystannia v dokazuvanni [Special knowledge: genesis, subject, levels, forms of use in proof]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*. № 2 (9). S. 22–34 [in Ukrainian].
7. Lazareva, L. V. (2009) Special'nye znaniya i ih primenenie v dokazyvanii po ugolovnomu delu [Special knowledge and their application in proving in a criminal case] : monografiya. Moskva: YUrlitinform. 224 s. [in Russian].
8. Saltevs'kij, M. V. (2008). Kriminalistika (u suchasnomu viglyadi) [Forensics (in modern form)] : pidruchnik. Kiev: Kondor. 588 s. [in Russian].
9. Shcherbakovskij, M. G., Kravchenko, A. A. (1999). Primenenie special'nykh znanij pri raskrytii i rassledovanii prestuplenij [Application of special knowledge in solving and investigating crimes]. Har'kov: Un-t vnutr. 78 s. [in Russian].
10. Kochura, O. O. (2017). Vyznachennia poniattia «spetsialni znannia» ta yikh vykorystannia u kryminalnomu provadzhenni [Definition of «special knowledge» and their use in criminal proceedings]. *Suchasni tendentsii rozvytku kryminalistyky ta kryminalnoho protsesu*. S. 284–285 [in Ukrainian].
11. Lukianchikov, Ye. D. (2005). Informatsiine zabezpechennia rozsliduvannia zlochyniv (pravovi i taktyko-kryminalistychni aspekty) [Information support of crime investigation (legal and tactical forensic aspects)] : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.09. Kyiv. 429 s. [in Ukrainian].
12. Ishchenko, E. P. (2008). Ponyatie i struktura informacionnogo obespecheniya sledstvennoj deyatel'nosti [The concept and structure of information support for investigative activities]. *Visnyk Lugans'kogo derzhavnogo universitetu vnutrishnih sprav imeni E. O. Didorenka*. Spec. vipusk. № 5. CH. 1. S. 3–12 [in Russian].
13. Usmanov, R. A. (2006). Informacionnye osnovy predvaritel'nogo rassledovaniya [Information basis for preliminary investigation] : uchebn. posob. Moskva: YUrlitinform, 208 s. [in Russian].
14. Kudinov, S. S. (2011). Informatsiine zabezpechennia rozsliduvannia zlochyniv: suchasnyi stan ta shliakhy vdoskonalennia [Information support of crime investigation: current state and ways to improve]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka*. № 1. S. 280–285 [in Ukrainian].
15. Volobuieva, O. O. (2006). Vzaiemodiia slidchoho z fakhivtsiamy pid chas zboru informatsii pro osobu, shcho skoila zlochyn [Interaction of the investigator with specialists during the collection of information about the person who committed the crime] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / Kyivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav. Kyiv. 20 s. [in Ukrainian].
16. Abetka zakhysnyka shchodo kryminalnykh prostupkiv 2020 [Defender's alphabet on criminal offenses]. URL: <https://u.to/oLwnGw> (data zvernennia: 07.02.2021) [in Ukrainian].
17. Simakova-Yefremian, E. B. (2019). Do pytannia pro vvedennia u kryminalne protsesualne zakonodavstvo poniattia «vysnovok spetsialista» [On the question of introducing into criminal procedural legislation the concept of «expert opinion»]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy*. № 20. S. 110–120 [in Ukrainian].
18. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo sproshchennia dosudovoho rozsliduvannia okremykh katehori kryminalnykh pravoporushen : Zakon Ukrainy vid

- 22.11.20218 № 2617-VIII [About modification of some legislative acts of Ukraine concerning simplification of pre-judicial investigation of separate categories of criminal offenses]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19> (data zvernennia: 06.02.2021). [in Ukrainian].
19. Lisichenko, V. K., Cirkal', V. V. (1985). Vidy uchastiya specialistov na predvaritel'nom sledstvii [Types of participation of specialists in the preliminary investigation]. *Kriminalistika i sudebnaya ekspertiza*. Kiev. Vyp. 30. S. 3–10 [in Russian].
 20. Dubinskij, A. YA. (1984). Ispolnenie processual'nyh reshenij sledovatelya. Pravovye i organizacionnye problemy [Execution of procedural decisions of the investigator. Legal and organizational problems]: monografiya. Kiev: Naukova dumka. 182 s. [in Russian].
 21. Oderii, O. V. (2019). Rozsliduvannya zlochniv shchodo nezakonnogo obihu narkotychnykh zasobiv: vstanovlennia fizychnoho stanu dopytovanoho [Investigation of crimes related to drug trafficking: establishing the physical condition of the interrogated]. *Teoriia i praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky : materialy II naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, m. Mariupol, 27 liutoho 2019 roku)*. Kyiv–Mariupol. S. 122–124 [in Ukrainian].
 22. SHEjfer, S. A. (2002). Problemy razvitiya sistemy sledstvennyh dejstvij [Problems of the development of the system of investigative actions]. *Ugolovnoe pravo*. № 3. S. 90–92 [in Russian].

Kovalova Olha,

PhD in Law

(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Mariupol)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4555-0172>

Kovalov Vasyl,

PhD in Law

(Donetsk Research Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Mariupol)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7172-5832>

CURRENT ISSUES OF THE SPECIAL KNOWLEDGE USING IN INFORMATION SUPPORT OF CRIMINAL OFFENSES INVESTIGATION

The investigation of criminal offenses, especially in modern conditions, is difficult to imagine without the assistance of persons with special knowledge in various fields of science, technology, art, craft and more. The main forms of using such knowledge are the involvement of specialists in criminal proceedings (Article 71 of the CPC) and forensic examinations (Articles 242–244 of the CPC). A significant number of works of scientists have been devoted to the development of theoretical aspects of the institute of special knowledge in criminal proceedings, but the unity of opinion on the relationship between general knowledge and special knowledge has not been achieved. Special knowledge is considered to be knowledge that is not common, well-known, but only those acquired by professionals in a particular field of science, technology, art, crafts, and so on. It should be noted that the attribution of certain knowledge to the well-known is conditional. Some thing that was for some time considered to be unknowable, becomes widespread over time, becomes public. The use of special knowledge facilitates a full, objective and comprehensive investigation, ensures the collection of information and the formation of the necessary evidence base. Information is the substantive side of court evidence, which is established from sources due to the order prescribed by law. Sometimes this information is called evidence. However, in criminal proceedings, not only the information that constitutes the essence of the evidence is used. The problem of information support of the investigation has become especially important in connection with the adoption of the Law «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine to Simplify the Pre-trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses». The authors of the article consider the peculiarities of the special knowledge using during the pre-trial investigation of criminal offenses in the form of inquiry. According to the current CPC of Ukraine, the investigator may conduct an inspection of the scene and a medical examination before entering the information into URPI. The means of information support of the inquiry, which requires the use of special knowledge in the field of medicine, should include a medical examination (paragraph 2, part 3 of Article 214 of the CPC). It can be conducted before the information is entered into the URPI, and its results are recognized as a source of evidence (Article 298-1 of the CPC). Unfortunately, the legislator did not specify the purpose of the medical examination and the procedural document, which should reflect the results of this procedural action. Establishing the condition and features of the human body requires appropriate research, which is the subject of forensic examination. The use of special knowledge in the process of information support criminal offenses investigation, requires further research and regulation. A clear distinction at the regulatory level requires the purpose of examination and forensic examination. As this issue arises at the initial stage of the proceedings, changes are required to the CPC of Ukraine, as the authors note in this article.

Key words: *specialist; expert; expertise; special knowledge; examination; inquiry; criminal offenses; information support.*

Надійшла до редколегії 09.02.2021